DAVLAT TOMONIDAN QISHLOQ HUDUDLARIDA TADBIRKORLIK TASHABBUSLARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH YO‘LLARI

Mamajonova Saida Vaxabjonovna
Guliston davlat universiteti katta o‘qituvchisi
Boboqulov Olmos Yusup o‘g‘li
Guliston davlat universiteti talabasi

O‘zbekiston Respublikasining mustaqilligi davrida bozor iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy shakli bo‘lgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik umuman bir tekisda rivojlanib keldi. Lekin mustaqillikning boshlang‘ich bosqichlarida kichik biznesni, tadbirkorlikni tashkil qilish va rivojlantirish bizning sharoitimizda yangi va murakkab jarayonlardan o‘tdi. Tadbirkorlar ish boshlab, o‘z faoliyatlarini yo‘lga qo‘ygunlaricha juda ko‘p qarshiliklarga, qiyinchiliklarga duch kelar edilar. Ushbu qiyinchiliklarni faqat davlatning kompleks tashkiliy, iqtisodiy va ijtimoiy chora - tadbirlari orqali qo‘llab-quvvatlash asosida yengib o‘tdilar:

✓ Qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat tarmog‘ida ma’lumot va axborot yig‘ish tizimi markazlashtirilgan rejali iqtisodiyot tamoyillari asosida ishlab chiqilgan eskirgan mexanizm va amaliyotga asoslangan.

✓ Ishlab chiqarish hajmi va mehnat unumdorligini baholash natijalari joylardagi xaqiqiy xolatga mos kelmaydi.

✓ Aniq va ishonchli ma’lumotlarning yetishmasligi yangi normativ-xuquqiy xujjatlar ishlab chiqilishini, shuningdek, ularning sohaga ta’sirini ob’ektiv baholash imkonini bermaydi.

✓ Ishonchli marketing ma’lumotlarining yetishmasligi fermerlar va boshqa agrobiznes sub’ektlari tomonidan biznes rejalarni ishlab chiqishda yoki faoliyatini to‘g‘ri rejalashtirishda mavjud va o‘zgaruvchan bozor imkoniyatlaridan foydalanishni sezilarli darajada cheklamoqda.

✓ Qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat tarmog‘i xolatini aks ettiruvchi ishonchli statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish tizimiga investitsiyalarning jalb qilinishi davlat va xususiy sektor rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Mazkur ustuvor yo‘nalishning asosiy maqsadi bo‘lib, ishonchli statistik ma’lumotlarni to‘plash, taqqoslash va tarqatish tizimini takomillashtirish hisoblanadi.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilanadi:

-qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat mahsulotlari statistikasini rivojlantirishning aniq rejasini qabul qilish;

-asosiy turdagi qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishning iqtisodiy ko‘rsatkichlari (xarajat, daromad, foyda, rentabellik) to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yig‘ish, taqqoslash va chop etish;

-“Aqlli qishloq xo‘jaligi”ni rivojlantirish davlat dasturini ishlab chiqish;

-mahsulot yetishtirish samaradorligi, tarmoqlarni davlat tomonidan qo‘llab- quvvatlash, mehnat qonunchiligi, soliqqa tortish, kreditlash va boshqa zarur ma’lumotlarni qamrab olgan fermer xo‘jaligini yuritish ma’lumotnomasini chop etish;

-yirik mahalliy ishlab chiqaruvchilar va qayta ishlovchilar to‘g‘risida ma’lumot va axborotlar katalogini chop etish;

-sohada amalga oshirilgan choralar va erishilgan natijalar hamda davlat siyosatining istiqbolli

choralarini o‘zida qamrab olgan qishloq xo‘jaligining yillik xisobotini (Agriculture annual report) chop etish;

-qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat sohasida milliy tizim va xizmatlarni rivojlantirish uchun ma’lumotlar almashinuvi platformalarida hamda xalqaro forumlarda faol ishtirok etish;

-qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olishni (Agriculture census) o‘tkazish;

-qishloq xo‘jaligi hayvonlarini identifikatsiyalash, ularning xarakatini kuzatish va monitoring qilish tizimini joriy etish.

Respublikamizda qishloq xo‘jaligida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni amalga oshirishdan kutilayotgan natijalar quyidagilardan iborat:

- yer ajratish va uni olib qo‘yishda shaffof tizim yaratiladi, korruptsiya va boshqa sub’ektiv xolatlarning oldi olinadi, yerdan foydalanuvchilar xuquqlarini kafolatlaydigan tizim yaratiladi;

-yerlarni noqonuniy ajratish, ulardan xo‘jasizlarcha foydalanish xolatlari keskin kamayishiga erishiladi;

-1.1 mln gektar qishloq xo‘jaligi yerlari o‘zlashtiriladi, 535,6 ming gektar lalmi, yaylov va boshqa yerlardan foydalanish samaradorligi ortadi;

- yer maydonlariga bo‘lgan xuquqning xaqiqiy bozor narxi shakllanadi, bu xuquqdan garov ta’minoti sifatida foydalanish mumkin bo‘ladi, tadbirkorlar va aholi qo‘lidagi kapital qiymati o‘z-o‘zidan ortadi, yer solig‘i solinadigan bazani kengaytirish imkoniyati yaratiladi;

- hududlar ixtisoslashtiriladi, bir joyda bir xil mahsulotlarni yetishtirish, agroinnovatsion g‘oyalarni joriy etish, xosildorlikni oshirish va mahsulot sifatini yaxshilashga sharoit yaratiladi;

- yerlarning turiga qarab yuqori xosil beruvchi ekinlar yetishtiruvchilar tomonidan mustaqil joylashtiriladi;

-mayda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari yetishtiruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va yerlardan oqilona foydalanish imkoniyati yaratiladi;

-sifatli raqobatbardosh meva va sabzavotlarni ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va eksport usishi barqarorligini ta’minlashga erishiladi;

-ilm-fan, ta’lim va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasi amalga oshiriladi.

Mamalakatimizda 2017-2019 yillar oralig‘ida kichik korxonalarni investitsiyalashning katta qismi korxonalarning o‘z mablag‘lari va bank kreditlari orqali amalga oshirilib, ularning o‘rtacha ulushi mos ravishda 48,7 va 29,2% ni tashkil etmoqda. Bu moliyaviy manbalarning yuqoriligi kichik biznesni moliyalashtirishni boshqa moliyaviy institutlar orqali amalga oshirish imkoniyati borligidan dalolat beradi.

Shuning uchun kichik biznes mamlakat, jumladan qishloq xo‘jaligini iqtisodiy rivojlanishini ta’minlashi uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- qonunchilikda innovatsion mahsulotga respublika va xalqaro patentlashtirish idoralarining patent berilganligiga qarab ta’rif berish. Buning asosida innovatsion mahsulot ishlab chiqaradigan kichik korxonalarga innovatsion mahsulot tushumini 2-5 yilgacha soliq ta’tili berish;

- nobank moliya institutlari kichik biznesga kredit bergan taqdirda, berilgan kredit miqdoriga qarab moliyaviy institutlarga soliq imtiyozlarini berish;

- kichik korxonalarni arzon moliyaviy mablag‘ bilan ta’minlash maqsadida respublikada kichik biznes sub’ektlari uchun qimmatli qog‘ozlar bozorini yaratish;

- yuqorida sanab o‘tilgan munosabatlarda sodir bo‘ladigan risklarning muqobil taqsimlanishi uchun kredit kafolat fondlarini tashkil etish kerak bo‘ladi.

O‘ylaymizki, yuqorida sanab o‘tilgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi mamlakatning, jumladan qishloq xo‘jaligining uzoq muddatli iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishiga olib keladi. Shuningdek, qishloq xo‘jaligida kichik biznes sub’ektlarida innovatsion faoliyat bilan faol shug‘ullanuvchi korxonalarning ulushi oshadi.